

e-ISSN: 2148-0494

derglabant (AİBÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi), Güz 2018, Cilt:6, Sayı:12, 6:416-429

Gönderim Tarihi: 08.08.2018

Kabul Tarihi: 15.11.2018

BİR HATİP OLARAK DİN GÖREVLİLERİNDE BULUNMASI GEREKEN TEMEL YETERLİKLER

Muhammed Esad ALTINTAŞ*

Öz

Türkiye’de yaygın din eğitimi faaliyetleri resmi olarak Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yürütülmektedir. Diyanet İşleri Başkanlığı’nın temel görevleri din hizmetlerini yürütmek, din konusunda toplumu aydınlatmak ve ibadet yerlerini yönetmektir. Bireylerin ve toplumun ihtiyaç duyduğu din hizmetlerini bir meslek olarak yürüten kişilere genel anlamda ‘din görevlisi’ denilmektedir. Din görevliliği farklı boyutları olan ve pek çok konuda uzmanlık isteyen zor bir meslektir. Din görevlilerinin yerine getirmesi gereken pek çok görev vardır. Din hizmetlerini yürütenlerin görevlerinden biri de muhtelif ortamlarda insanlarla iletişime geçerek hitabet faaliyetlerinde bulunmaktır. Bunun için din görevlilerinin belirli yeterliklere sahip olmaları ve kendilerini sürekli geliştirmeleri gerekmektedir. Din görevlilerin belirli temel yeterliklere sahip olması hitabet faaliyetlerinin niteliği ve kalitesi açısından son derece önemlidir. Bu çalışmanın amacı hitabet faaliyetlerini yürütecek veya yürüten din görevlilerinin bir hatip olarak sahip olmaları gereken temel yeterlikleri ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Yaygın Din Eğitimi, Din Görevlileri, Hatipler, Temel Yeterlikler

BASIC QUALIFICATIONS REQUIRED IN RELIGIOUS OFFICIALS AS AN ORATOR

Abstract

Public religious education activities in Turkey are carried out by the Presidency of Religious Affairs. The main duties of The Presidency of Religious Affairs are to carry out religious services, to enlighten the society about religion and to manage places of worship. People who carry out the religious services that individuals and society need as a profession are called as religious officials. Religious official is a difficult profession that has different dimensions and requires expertise in many subjects. There are many tasks that religious officials must perform. One of the duties of those who run religious services is to engage in oratory activities. The fact that religious officials have certain basic competences is extremely important for the quality and quality of the oratory activities. The aim of this study is to reveal the basic competencies that the religious officials who will carry out the oratory activities.

Keywords: Religious Educaiton, Public Religious Education, Religious Officials, Preachers, Basic Qualifications.

* Dr. Öğr. Üyesi, Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Din Eğitimi Anabilim Dalı, maltintas@erciyes.edu.tr
ORCID ID 0000-0002-1677-9982

1. Giriş

Türkiye’de yaygın din eğitimi faaliyetleri yasal olarak Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından icra edilmektedir. DİB camilerde, Kur’an kurslarında, ceza evlerinde, aile irşat bürolarında, vb. kurumlarda imam, Kur’an kursu öğreticisi, din hizmetleri uzmanı, vaiz-vaize gibi personeller vasıtasıyla yaygın din eğitimi faaliyetlerini yürütmektedir.¹

633 sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı’nın Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki kanunun birinci maddesinde “İslam Dininin inançları, ibadet ve ahlak esasları ile ilgili işleri yürütmek, din konusunda toplumu aydınlatmak ve ibadet yerlerini yönetmek üzere; Başbakanlığa bağlı Diyanet İşleri Başkanlığı kurulmuştur.” hükmü yer almaktadır. Bu hükmün bir gereği olarak bireylerin ve toplumun ihtiyaç duyduğu din hizmetlerini bir meslek olarak yürüten kişilere genel anlamda ‘din görevlisi’ denilmektedir. Din görevlileri çocukluktan gençliğe, yetişkinlikten yaşlılığa kadar değişen hedef kitleye muhtelif din hizmetlerini sunmaktadır.²

Din görevlileri camilerde, Kur’an kurslarında, ceza evlerinde, yetiştirme yurtlarında, evlerde vb. yerlerde bu görevi yapabilmekte; hutbe, vaaz, sohbet, konferans, cenaze töreni, hatim merasimi, mevlit, sünnet töreni, asker uğurlama, yeni doğan çocuklara ad koyma, düğün törenlerinde dua etme veya nikâh kıyma, vb. din hizmetlerini yürütebilmektedirler. Buradan da anlaşılacağı üzere, din hizmetlerini yürüten din görevlilerinin yaygın din eğitimi alanında birçok bilgi ve beceriye, çok yönlü mesleki yeterliklere sahip olmaları ve sürekli kendilerini yenilemeleri gerekmektedir.³

Hitabet faaliyetlerini de yürütmekten sorumlu din görevlilerinin bir hatip olarak sahip olmaları gereken temel yeterlikler önem arz etmektedir. Zira hitabet faaliyetini yürüten kişilerin hizmet öncesinde veya hizmet içinde belirli yeterliklere sahip olmaları, daha sonra yürüteceği veya hâlihazırda yürüttüğü hitabet faaliyetlerinin verimliliğinde en önemli belirleyici olacaktır.

2. Hitabet Faaliyetlerini Yürüten Din Görevlilerinin Bir Hatip Olarak Sahip Olmaları Gereken Temel Yeterlikler

2012 yılında 815 üniversite öğrencisiyle yapılan bir araştırmada öğrencilerin en büyük korkularının ‘topluluk karşısında konuşma’ olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Öyle ki topluluk önünde konuşma korkusunun yükseklik, derin sular, hatta

¹ Suat Cebeci, *Din Eğitimi Bilimi ve Türkiye’de Din Eğitimi*, Ankara: Akçağ Yayınları, 1996, s. 185-221; Şükrü Öztürk, “Din Hizmetlerinde Diyanet İşleri Başkanlığının Görevleri ve Sorunları”, *Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye’de Din Eğitiminin Sorunları Sempozyumu 26-27 Mayıs 2001* içinde (edt. Suat Cebeci), 2002, s. 28-44.

² Mehmet Korkmaz, “İlahiyat Fakültelerinin Yaygın Din Eğitimi Yeterlikleri: Eğitim-Öğretim Alanı” *Değerler Eğitimi Dergisi*, 10/ 24 (2012), 136; Hüseyin Yılmaz, *Dini Hitabet*, Sivas: Asitan Kitap, 2016, s. 91.

³ Korkmaz, “İlahiyat Fakültelerinin Yaygın Din Eğitimi Yeterlikleri: Eğitim-Öğretim Alanı”, 136.

ölümden bile önce geldiği tespit edilmiştir.⁴ Bir din görevlisi de muhtelif ortamlarda insanlarla iletişime geçerek hitapta bulunmak durumundadır; bu sebeple söz konusu korkuyu aşabilmek için hitabet faaliyetleriyle ilgili temel yeterliklere hizmet öncesinde sahip olmalıdır. İyi bir hatip olabilmek için kapsamı çok geniş bilgi ve becerilere sahip olmak gerekir. Eğer bu bilgi ve beceriler çok sayıda uygulama ile desteklenirse hitap etme bilgi ve becerisi daha iyi gelişebilir; aksi takdirde özgüven yerine korku oluşabilir.

Bir işi veya görevi kabul edilebilir düzeyde yerine getirebilmek için sahip olunması gereken bilgi, beceri, tutum, vb. mesleki ve kişilik özellikler bütününe yeterlik denilmektedir.⁵ Din görevliliği farklı boyutları olan pek çok konuda uzmanlık isteyen zor bir meslektir. Din görevlilerinin yerine getirmesi gereken pek çok görev vardır. Din hizmetlerinin niteliğini büyük ölçüde din görevlilerinin hizmeti yürütürken rollerini nasıl yerine getirdikleri, dolayısıyla sahip oldukları yeterlikler belirlemektedir.

Din görevlilerinin görev ve sorumluluklarının giderek artması, onların çok daha iyi yetiştirilmesinin/yetişmesinin zorunluluğunu da beraberinde getirmektedir. Gerçekten de kendisinden beklenen rol ve sorumlulukları başarıyla yerine getirebilmeleri, cemaat üzerinde olumlu etkiler yaratabilmeleri ve onların dini/ahlaki gelişimlerine yardımcı olabilmeleri için öncelikle hizmet öncesinde ilgili din eğitimi kurumlarında (İmam Hatip Lisesi, İlahiyat Fakültesi, vb.) ve hizmet içi eğitimlerde temel bazı mesleki yeterlikleri ve kişisel özellikleri kazanmış olmaları gerekmektedir.

Hitabet faaliyetlerinde hizmet yürütmeyi düşünen din görevlisi adaylarının veya halihazırda yürüten din görevlilerinin bir hatip olarak dört temel alanda yeterlik sahibi olması gerekmektedir. Bunlar; “alan bilgisi”, “genel kültür”, “eğitim-öğretim bilgi ve becerisi” ve “kişisel nitelikler”.⁶

2.1. Alan Bilgisi Yeterlikleri

Bir hatip olarak din görevlilerinin en başta ilahiyat alanıyla ilgili bilgilerinin yeterli olması yapılan hitabet faaliyetlerinin başarısını doğrudan etkileyen önemli bir unsurdur.⁷ Burada “Alan Bilgisi Yeterlikleri” ile kastedilen, din sahasıyla ilgili yeterliklerdir.⁸

Hatibin, İslam’ı bir bütün olarak anlaması ve hitabını buna göre yapması gerekir. Böylece dinin bütünü içinde dinin önceliklerinin, emirlerinin nereye oturduğunu muhataplarına kavratılabilir. Bununla ilgili olarak hatibin inanç

⁴ Chris J. Anderson Anderson, *Ted Konuşmaları Başvuru Rehberi*, İstanbul: Ceo Plus, 2016, s. 21.

⁵ Hüseyin Başar, *Eğitim Denetçisi*, Ankara: Pegema Yayınları, 1995, s. 64.

⁶ M.Şevki Aydın, *Cumhuriyet Döneminde Din Eğitimi Öğretmeni Yetiştirme ve İstihdamı*, İstanbul: DEM Yayınları, 2016, s. 28; Münire Erden, *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*, Ankara: Alkım Yayınları, 1998, s. 43-47.

⁷ Nevzat Aşıkoğlu, “Vaizlerde Aranacak Temel Yeterlikler Üzerine”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/2 (2004), s. 17-24.

⁸ Korkmaz, “İlahiyat Fakültelerinin Yaygın Din Eğitimi Yeterlikleri: Eğitim-Öğretim Alanı”, s. 136.

esaslarının birbirleri ile ilişkisini, bireyin hayatına ve toplumsal hayata katkılarını, ibadet esaslarının içeriği ile güzel davranışlar arasındaki ilişkiyi açıklayabilmesi, ibadetlerin bireyin davranışlarına etkilerini ve ibadetlerin toplumsal yaşama katkılarını yorumlayabilmesi gerekir. Örneğin bir hatip, namazı anlatırken eğer muhatap, dinin sadece namaz kılmaktan ibaret olduğunu düşünüp namazla cennete gireceğini düşünürse, bu İslam'ın bütünüyle bağdaşmayacaktır. Dolayısıyla o hatip hem İslam'ın bütününe idrak edememiş hem de bunu idrak edemediğinden muhatapına gösterememiş olacaktır. İşte bu sebeple hatiplerin nitelikli alan bilgisine sahip olmaları hitabet faaliyetlerinin niteliği açısından son derece önemlidir.⁹

Hatiplerin alan bilgisi çerçevesinde başta Kur'an-ı Kerim ve siyer olmak üzere, Tefsir, Hadis, Fıkıh, İslam Tarihi, Ahlak, Kelam, Tasavvuf, Dinler Tarihi, Mezhepler Tarihi, Yaşayan Dünya Dinleri, Siyaset ve Medeniyet Tarihi ile Güncel Dini Akım ve Oluşumlar gibi alanlarda doğru ve sağlam bilgi sahibi olmaları gerekir. Bütün bunlara ilaveten, hitabet faaliyetlerine hazırlanırken bakacakları Arapça eserlerden istifade edebilmeleri için yeterli düzeyde Arapça bilmeleri de önem arz etmektedir.¹⁰

İlahiyat alanıyla ilgili temel kavramlara hâkimiyet, bir hatibin sahip olması gereken alan yeterliklerinin en başında gelmektedir. Zira insanlar kavramlarla düşünür, olay ve olguları kavramlarla anlamlandırır. Bu sebeple itikat, ibadet, ahlak ve siyerle ilgili dinî kavramların anlamlarının iyi bilinmesi ve gerektiğinde muhataplara doğru olarak açıklanabilmesi gerekir. Din alanıyla ilgili kavramlar yeterince bilinmeden hitabet faaliyeti esnasında yanlış ve uygunsuz bir şekilde kullanılırsa muhatapların zihninde yanlış öğrenmelere neden olunabilir.¹¹

Kur'an-ı Kerim bir hatip için ilk ve en önemli bir kaynaktır. Bu yüzden hatibin Kur'an ile irtibatı sağlam olması gerekir. Hatibin hem Kur'an'ı yüzünden doğru ve güzel okuyabilmesi hem hitabında kullandığı ayetleri elden geldiğince ezbere bilmesi hem de Kur'an mealine hâkim olması beklenilir. Kürsüde okuduğu ayetleri doğru telaffuz edemeyen hatipleri, muhatap kitle pek hoş karşılamayabilir ve bu durum, onların hatip hakkındaki duygu ve düşüncelerine olumsuz etkide bulunabilir. Ayrıca hatibin, ayetleri yanlış değerlendirip hataya düşmemesi için tefsir ilmiyle ilgili de asgari düzeyde altyapıya sahip olması, hangi ayete hangi tefsirlerden bakabileceğiyle ilgili yeterli kaynak bilgisine sahip olması gerekir.¹²

Kur'an-ı Kerim'den sonra diğer bir önemli kaynak Hz. Peygamber'in hadisleridir. Dolayısıyla hatibin hadis metinlerine, hadis literatürüne hâkim olacak kadar hadis ilmi alanında bilgi sahibi olması gerekir. Ayrıca hatibin hadislerle ilgili

⁹ Yiğit v.dğr., *Vaaz Kılavuzu*, Ankara: DİB Yayınları, 2012, s. 30-31.

¹⁰ Yiğit v.dğr., *Vaaz Kılavuzu*, s. 30-31.

¹¹ Süleyman Akyürek, "Kur'an Kursu Öğreticisinin Mesleki Yeterlilikleri", *E.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18 (2005), 184-85; Aşıkoğlu, "Vaizlerde Aranacak Temel Yeterlikler Üzerine", 20.

¹² Yiğit v.dğr., *Vaaz Kılavuzu*, s. 30-31; İsmail Lütfi Çakan, *Dini Hitabet*, İstanbul: MÜİF Yayınları, 2016, s. 121-122.

hangi kaynaktan yararlanacağını bilmesi¹³ ve hadisi, İslam'ın temel ilkelerine uygun olarak yorumlama kabiliyetine sahip olması gerekir. Hatibin çokça hadisi ezberde bilmesi, onun kürsüde akıcı bir şekilde hitap edebilmesine ve cemaatin de dikkatlice dinlemesine katkı sağlayacaktır.¹⁴ Hatip özellikle sahih olmayan hadis rivayetlerini ayırt edip bunları kullanmaması gerekir. Çünkü hatibin, hitabında sahih olmayan rivayetleri hadis diye anlatarak İslam'ın genel esaslarına ters açıklamalar yapmaması önemlidir. Hatip ayet ve hadisleri konuşmalarında kullanırken günün şartları, ihtiyaçları ve meseleleriyle ilişkiler kurabilmeli; ayrıca diğer ilimlerin verilerinden de yararlanabilmelidir. Bununla birlikte Hz. Peygamber'in hayatını, ahlaki özelliklerini ve dindeki yerini de açıklayabilmelidir, onun hayatından günümüze hitap edebilecek ilke ve örnekleri çıkarıp sunabilmelidir.¹⁵

Muhatap kitlenin dikkatini çekmek, hitabet faaliyetlerinde son derece önemlidir. İnsanları hitabın ilk anında yakalayan yani ilgi uyandıran bir açılış için hatibin ayet ve hadislerle birlikte hikmetli söz, kıssa, mesel, şiir, vb. örnekleri bilmesi ve bunları hitabında kullanılabilmesi son derece önemlidir. Bu örnekler aynı zamanda hitabın gelişme bölümünde günümüzle ilişkilendirilip kullanılırsa hitap zenginleşebilir. Fakat tüm bunlar giriş, gelişme veya sonuç bölümünde kullanılırken mutlaka hitabın ana temasıyla ilişkili olması gerekir.

Din görevlilerinin hitabet faaliyetlerinde verimli olabilmeleri için din-birey, din-toplum ve din-ahlak arasındaki ilişkiyi örneklerle açıklayabilme yeterliliğine sahip olmaları beklenir. Temel görevi toplumu din konusunda aydınlatmak olan hatiplerin, öncelikle içinde buldukları toplumu iyi tanımaları gerekmektedir. Hitabet faaliyetlerinde dinin milli birlik ve beraberliğe olan katkılarını ve toplumsal şartların dini yaşayış üzerindeki etkilerini açıklayabilmesi önemlidir. Dinin toplum üzerindeki etkilerini analiz ederek hitap edebilmesine ilave olarak din-birey ilişkisi bağlamında da birtakım yeterliklere de sahip olması gerekir. İyi bir hatip dinin bireye katkılarını sunarken bireyin varlıkla ilgili temel soruların bilincine varmasına dinin katkısını da açıklayabilir. Din-ahlak ilişkisi bağlamında ise öncelikle bu ikisi arasındaki ilişkiyi ve ahlaklı bireyin inşasında dinin katkısını açıklayabilmesi de önemlidir. İnanç ve ibadetlerin ahlakı güzelleştirmedeki etkilerini fark etmesi sayesinde hem ahlaki değerleri daha iyi içselleştirebilir hem de ahlaki sorunlara çözümler üretebilir.¹⁶

Hatiplerin dinî bir konuyu ilmi anlamda nitelikli hazırlanmış Türkçe meal, tefsir, hadis, itikat, ibadet, siyer ve İslam tarihi ile ilgili eserlerden yararlanarak araştırabilmesi, dinin kaynakları arasındaki farklılıkları açıklayabilmesi, din ile din

¹³ Yiğit v.dğr., *Vaaz Kılavuzu*, s. 100-101.

¹⁴ Yiğit v.dğr., *Vaaz Kılavuzu*, s. 30-31; Çakan, *Dini Hitabet*, s. 141-162.

¹⁵ Akyürek, "Kur'an Kursu Öğreticisinin Mesleki Yeterlilikleri", 184.

¹⁶ Akyürek, "Kur'an Kursu Öğreticisinin Mesleki Yeterlilikleri", 185.

yorumları arasındaki farkı ayırt edebilmesi ve kaynaklardan elde ettikleri bilgiler ışığında yeni yorumlar yapabilmesi elzemdir.¹⁷

Hatibin, İslam düşüncesindeki belli başlı itikadi, ameli, tasavvufi yorum farklılıklarının temel özelliklerini bilmesi ve İslam düşünce ekollerini ana hatlarıyla açıklayabilmesi önemlidir. Zira hatiplerin din alanındaki farklı görüşleri bilmeleri, çeşitli dinî ekoller ve anlayışlar arasındaki temel tartışma noktalarına hâkim olmalarına yardımcı olacaktır; bu durum, onların hitabının verimliliğine katkıda bulunacaktır.¹⁸

Hatip, İslam'ın inanç esaslarını çok iyi bilen ve bu bilgilerini ilmî verilerle destekleyen, aklı çıkarımlara ehemmiyet veren kişidir. Kendi dinî inancını ve görüşünü savunurken diğer din ve kültürlerle, özellikle İslam içi farklı anlayışlara karşı asla ötekileştirici ve kırıncı bir dil kullanmadan, sabırla ve sağlam temellere dayanan bir hitap yolunu benimsemesi gerektiği söylenebilir. Kırıncı ve ötekileştirici dilin muhatap kitlede telafi edilemez problemlere yol açabileceği gerçeğini akılda tutmak da önemli bir özelliktir, diyebiliriz.¹⁹

Hatibin İslam tarih ve medeniyetinin gelişim aşamalarını ana hatlarıyla açıklayabilmesi, İslam tarihindeki çeşitli olayların sebep-sonuçlarını bilmesi ve arka planını açıklayabilmesi ona çeşitli düşünce hareketlerinin ve mezheplerin aralarındaki benzerlikleri ve farkları tefrik edebilme yetkinliği kazandıracaktır.²⁰

İletişimin son derece geliştiği dünyamızda hatipler, yaşayan dünya dinleri ve yeni dini oluşumlar hakkında yeterli bilgiye sahip olan kişilerdir. En azından onları temel özellikleri ile tanıyabilmesi, farklı din ve inançlara belirli bir saygı çerçevesinde yaklaşmanın gerekliliğini açıklayabilmesi gerektiği ifade edilebilir. Bununla birlikte genelde Türkiye'nin özelde ise görev yaptıkları bölgenin dini ve kültürel yapısını iyi bilmeleri hitabet faaliyetlerinde verimli olmaları açısından önemlidir.²¹

2.2. Genel Kültür Yeterlikleri

"Genel Kültür Yeterlikleri" din alanına ilişkin kavram, ilke, olay ve olguların açıklanmasında, disiplinler arası bağlantıların kurulmasında, mevzuların güncelleştirilmesinde gerekli olan bilgileri içerir.²²

Genel kültür yeterliği, hatibin ilahiyat alanıyla diğer disiplinler arasında ilişki kurma bilgi ve becerilerini kapsamaktadır. İyi bir hatip din olgusunun diğer

¹⁷ Akyürek, "Kur'an Kursu Öğreticisinin Mesleki Yeterlilikleri", 185; Aşkoğlu, "Vaizlerde Aranacak Temel Yeterlikler Üzerine", 20.

¹⁸ Aşkoğlu, "Vaizlerde Aranacak Temel Yeterlikler Üzerine", 20.

¹⁹ Yiğit v.dğr., *Vaaz Kılavuzu*, s. 30-31.

²⁰ Aşkoğlu, "Vaizlerde Aranacak Temel Yeterlikler Üzerine", 20.

²¹ Akyürek, "Kur'an Kursu Öğreticisinin Mesleki Yeterlilikleri", 184-85; Aşkoğlu, "Vaizlerde Aranacak Temel Yeterlikler Üzerine", 20.

²² Korkmaz, "İlahiyat Fakültelerinin Yaygın Din Eğitimi Yeterlikleri: Eğitim-Öğretim Alanı", 188-189.

olgulardan farkını ve onlarla ilişkisini açıklayabilen, din olgusunu açıklamada diğer disiplinlerin kavramlarından yararlanabilen, farklı disiplinlere ilişkin bilgilerle din alanı arasında bağ kurabilen, dinin dil, kültür, sanat, örf ve adetler üzerindeki etkilerini çözümleyebilen bir profesyoneldir.²³

Hitap esnasında kullanılan bilgilerin günlük hayatla ilişkilendirilip, muhatap kitle için anlamlı kılınabilmesi, hatibin sahip olduğu genel kültür yeterliliğine bağlıdır. Hatipler genel kültür sayesinde konuşmasını tekdüzelikten kurtarıp zenginleştirebilir ve anlattıklarının anlaşılmasını kolaylaştırabilir, konuşmalarına ilginç girişlerle başlayabilir, çarpıcı örnekler ve sorularla ilgiyi canlı tutabilirler.²⁴

Tefsir, hadis, fıkıh, kelam ve tasavvuf gibi temel İslam bilimleri ile ilgili kavram ilke, olguların açıklanmasında disiplinler (sosyoloji, psikoloji, vb.) arası ilişkilerin kurulması hitabet faaliyetlerinin niteliği açısından önemlidir. Dinî konularla birlikte sosyal, siyasi, bilimsel ve kültürel alanlarla da ilgilenen bir hatibin etkisi daha fazla olacaktır. Bu sebeple hatibin, yaşadığı toplumun tarihsel, kültürel, sosyolojik, antropolojik, ekonomik, vb. yönlerini de bilmesi önemlidir. Böylece muhatap kitlenin ihtiyacına daha iyi cevap verebilecek ve ilgisini daha çok çekebilecektir. Bu sebeple, hatibin güncel gelişmeleri dinin temel kaynaklarına bakarak değerlendirilebilmesi ve muhatap kitleye öyle hitap edilebilmesi önemlidir.²⁵

Modern dünyada bilgiler bir yandan hızla üretilip yayılırken diğer yandan aynı hızda eskitilmektedir. Dolayısıyla hızlı bir değişim, dönüşümün yaşandığı çağımızda, hitabet faaliyetlerini etkili bir şekilde gerçekleştirebilmek için dünyadaki gelişmelerin ve yayınların sıkı takip edilmesi gerekir. Hatiplerin muhatap olduğu kitle günden güne çeşitlenmekte; farklı yaş, eğitim ve sosyo-ekonomik tabana sahip heterojen muhatap kitle aynı mekânda bulunmaktadır. Bu yeni durumda hatiplerin sürekli bir arayış ve yenilenme içinde olmaları, değişen şartlara, talep ve ihtiyaçlara kendilerini hazırlamaları, kendilerini sürekli geliştirmeleri önemli bir ihtiyaçtır.²⁶

Kitle iletişim araçları sayesinde dünyanın herhangi bir yerinde meydana gelen bir olay, çok kısa zamanda tüm dünyaya yayılmaktadır. Bu sebeple hatiplerin gündeme ilgisiz kalmaması gerekir. Gündemi meşgul eden olayları sorumlu ve bilinçli bir hatip olarak yakından takip etmesi ve muhataplarına konu bağlamında konuşmasında yer vermesi uygun olacaktır. Bunun için hatip kitle iletişim araçlarını takip ederek aktüel gelişmelerden haberdar olabilir ve olup bitenlerin anlamını kavramaya çalışabilir.

İyi bir hatip Türkiye’de ve dünyadaki güncel dinî gelişmeleri görevinin gerektiği düzeyde takip edip yorumlayabilen kişidir. Ayrıca hem kişisel hem de

23 Akyürek, “Kur’an Kursu Öğreticisinin Mesleki Yeterlilikleri”, 189.

24 Yiğit v.dğr., *Vaaz Kılavuzu*, s. 30-31.

25 Yiğit v.dğr., *Vaaz Kılavuzu*, s. 30-31.

26 Korkmaz, “İlahiyat Fakültelerinin Yaygın Din Eğitimi Yeterlilikleri: Eğitim-Öğretim Alanı”, 140.

mesleki gelişimine katkıda bulunacak bilimsel ve kültürel etkinlikleri yakından takip etmeleri kendilerini geliştirmeleri açısından da önemlidir.

Görevi irşat ve tebliğ olan bir hatibin, muhatap kitlenin zihninde kalıcı izler bırakabilmesi için disiplinler arası okumalar yapması, ilmi faaliyetleri takip etmesi ve kendini sürekli güncelleyip geliştirmesi gerekir. Güzel konuşan, söyledikleri dinlenen bir hatip olabilmek için okumayı alışkanlık haline getirerek bilgi ve kelime dağarcığının zengin olması önemlidir. Okuma alışkanlığı kazanamamış bir hatip, anlattığı konuları hep aynı malumat ve örneklerle anlatmak durumunda kalabilir. Bu da muhatap kitlenin *“hocamız hep aynı şeyleri anlatıyor”* demelerine sebep olabilir.²⁷ Düzenli okuma alışkanlığı ayrıca hatibin Türkçeyi doğru, güzel ve etkili biçimde kullanmasına da katkıda bulunacaktır.

2.3. Eğitim-Öğretim Yeterlikleri

Alan bilgisi ve genel kültür yeterlikleri yanında eğitim-öğretim yeterlikleri de hatiplerin başarısı için önemlidir. *“Eğitim-Öğretim Yeterlikleri”* din alanının kimlere, niçin, nasıl, ne ile, ne zaman, ne kadar öğretileceğine ilişkin bilgi ve becerileri ihtiva eder.²⁸

Hatipler öncelikle muhatap kitlenin sosyo-kültürel yapısını, bilgi düzeyini ve davranış özelliklerini bilip ona göre davranan profesyonel kişilerdir. Özellikle hitabet faaliyetlerinde muhatap kitle heterojen bir yapı arz etmektedir. Örneğin camideki bir vaaz etkinliğinde çocuklar, ergenler, yetişkinler, yaşlılar aynı mekânda aynı hitaba muhatap olabilirler. Bütün bu grupların gelişim özellikleri, ilgi, ihtiyaç, beklentileri, akademik özgeçmişleri, sosyo-kültürel çevreleri ve ekonomik özellikleri, meslekleri vb. farklı olabilir. Bu farklılıklar göz önünde bulundurulmadan hitabet faaliyetleri düzenlendiği takdirde hedefe ulaşılamayabilir. Dolayısıyla bir hatibin, muhataplarının dinle ilgili davranışlarında (bilgi, duygu, tutum, beceri vb.) değişiklik oluşturabilmeleri için öncelikle muhataplarının çeşitliliğini ve farklı özelliklerini iyi bilmesi gerekir. Bunun için gelişim ve öğrenme psikolojisi, yetişkin psikolojisi, bireyi tanıma teknikleri gibi alanlarda belirli bir bilgiye sahip olması önemlidir. Buradan da anlaşılacağı üzere, hatip olacak/olan bir kişinin kazanması gereken önemli yeterliklerinden birisi muhataplarını tanımadır.²⁹ Bu yeterlik, doktorun hastasını yakından tanımasına, bilmesine benzetilebilir. Nasıl ezbere reçete yazılması mümkün değilse, ezbere hitap da yapılmaması gerekir. Ayrıca muhatap kitlenin *“çok güzel konuştu ama ben pek bir şey anlamadım”*, *“ne demek istediği anlaşılıyor ki”*, *“ilmi var ama satışı zayıf”* gibi sözlerle karşılaşmamak için muhatap kitleyi tanıyıp onların seviyesine uygun olarak hitap edebilmek son derece mühimdir.

Biyolojik olarak doğumundan ölümüne kadar devamlı olarak gelişen, geliştikçe değişen insanlara bu değişme ve gelişmelerine uygun bir şekilde

²⁷ Yiğit v.dğr., *Vaaz Kılavuzu*, s. 30.

²⁸ Korkmaz, “İlahiyat Fakültelerinin Yaygın Din Eğitimi Yeterlikleri: Eğitim-Öğretim Alanı”, 136.

²⁹ Korkmaz, “İlahiyat Fakültelerinin Yaygın Din Eğitimi Yeterlikleri: Eğitim-Öğretim Alanı”, 137.

konuşmanın planlanması elzemdir. Hitabet faaliyetlerinde mekân, zaman, hedef kitle, yöntem, vasıta vb. unsurlar göz önünde bulundurulup hazırlık yapılırsa zaman, kaynak, emek israfı olmayacağından ötürü hedeflere daha kolay ulaşılabilir. Dolayısıyla hitapta belirlenen amaçlara en kısa yoldan, en az maliyetle ve en etkili şekilde ulaşılabilmesi için hitabet etkinliklerinin önceden planlanması, bunlara ilişkin hazırlık yapılması gerekir. Bu sebeple hatiplerin, planlama konusunda yeterliklere sahip olmaları mühimdir. Bu çerçevede hatiplerin, hitabı planlama süreçleri (amaç, içerik, yöntem, araç-gereç, ölçme-değerlendirme tekniklerini belirleme) hakkında bilgi ve beceri sahibi olmaları gerekecektir.³⁰ Böylece hatip konuşmasında bir konuya başlayıp, sonra konu dışına çıkıp konuyla ilgisi olmayan farklı farklı alanlardan bahsetmeyecek; hatibin neyi vermek istediği belli olacak, gelişigüzel bir şekilde hitapta bulunmayacaktır.

Hitabın sunum aşaması, hazırlanan planların uygulamaya konulduğu aşamadır. Hatipler konuşmalarını düzenleme yeterliklerine sahip olduğu zaman hitaplarının muhtelif safhalarında (giriş-gelişme-sonuç) yapılması gerekenleri de bilip uygulayacaktır.

Hatiplerin hitap aracılığıyla muhatap kitlede etkili öğrenmeler gerçekleştirebilmeleri için gerekli olan yaşantı çevrelerini, bu çevreyle ilişkili olan unsurlarını etkili bir şekilde düzenleyip yönetebilmeleri gerekir. Bu çerçevede onların; hitap edilecek mekânın koşullarını iyi ayarlayabilmeleri, süreci aksatacak durumlara karşı hazırlıklı olmaları önemlidir.³¹

Hatipler, konuşmalarının muhataplar üzerinde etkili olup olmadığını anlayabilmeleri için ölçme değerlendirme faaliyetlerinde bulunmaları gerekmektedir. Hatipler davranış değişikliğinin gerçekleşip gerçekleşmediğini gözlemlenmeleri neticesinde kendisindeki eksiklikleri düzelterek geliştirebilme imkanına kavuşabilir. Önceden planlanan kazanımlara ulaşıp ulaşılmadığı, içeriğin yeterli olup olmadığı, kullanılan strateji, yöntem, tekniklerin, araç-gereç ve materyallerin faydalı olup olmadığını öğrenilebilmesi de yine hitap sürecinde ve sonrasında yapılan ölçme-değerlendirme faaliyetleri sayesinde gerçekleşecektir. Böylece muhatap kitlenin neye, nasıl bir eğitime ihtiyaç duydukları öğrenilebilir. Fakat cami veya sohbet mekânında muhatap kitleye örgün din eğitiminde olduğu gibi sınavlar yapmak mümkün değildir. Bu noktada hatipler hedef kitle, mekân, vb. özellikleri göz önünde bulundurarak çeşitli ölçme-değerlendirme teknikleriyle (gözlem, mülakat, odak grup görüşmesi vb.) hitabet faaliyetlerinin verimliliğini ve

³⁰ Korkmaz, "İlahiyat Fakültelerinin Yaygın Din Eğitimi Yeterlikleri: Eğitim-Öğretim Alanı", 137.

³¹ Korkmaz, "İlahiyat Fakültelerinin Yaygın Din Eğitimi Yeterlikleri: Eğitim-Öğretim Alanı", 108.

etkililik derecesini ortaya koyabilir.³² Dolayısıyla hatiplerin süreç ve ürün ölçme-değerlendirme teknikleriyle ilgili bilgi ve beceriye sahip olması gerekecektir.³³

Hitabet faaliyetlerinin başarıya ulaşabilmesi ve muhatap kitleyle sağlıklı bir iletişimin kurulabilmesi için iletişim becerileri önemlidir. Bu sebeple hatiplerin, iletişim konusunda bilgi ve beceri sahibi olup muhatap kitleyle ve çevresiyle iyi iletişim kurabilen kişiler olmaları beklenir. Bu bağlamda hatiplerin hitabet faaliyetlerinde açık, anlaşılır ve duru bir Türkçe kullanmaları, ayrıca bunu jest, mimik ve beden diliyle desteklemeleri gerekir.³⁴

Hatip, zamanın etkili ve verimli kullanılması konusunda özen gösteren kişidir. Bu bağlamda hatipten vaktinden önce mekânda hazır olması, konuşmanın süresini ayarlama ve zamanında bitirme hususlarında dikkatli olması beklenir. Örneğin vaaz yoluyla muhataplarına hitap eden bir hatip ezanın bitişiyle konuşmasını bitirebilmesi gerekir. Peygamberimiz, sahabilere şu tavsiyede bulunmuştur: *“Sizden kim halka namaz kaldırırsa namazı (kısa) tutsun. Zira cemaatte zayıf, engelli, hasta ve ihtiyaç sahibi olanlar vardır.”*³⁵

Konuşmaya hazırlık yaparken yeni bilgilere ulaşabilmek önemlidir; bu açıdan hatiplerin bilişim teknolojilerinin (bilgisayar, internet, vb.) kullanımı konusunda yeterli bilgi ve becerilere sahip olması gittikçe önem kazanmaktadır. Bir hatip etkili olabilmek için teknolojinin sunduğu imkânlardan yararlanacak yeterliklere sahip olması gerekir. Örneğin bir hatibin amacı muhatap kitlede merak hissi ve estetik keyif yaratmak ise görsellere dayalı bir konuşma hazırlayabilmesi gerekir. Söylenen sözü göz kamaştırıcı bir teknoloji yelpazesıyla (powerpoint, prezi, infografikler, animasyon, video, vb.) desteklediğimizde hem konuşmanın açıklayıcı gücü hem de estetik cazibesi artabilir. Bazen bir konuşmada en iyi açıklamalar kelimeler ve görseller bir araya geldiğinde ortaya çıkar. Zira doğru kullanıldığında bir resim, binlerce kelimeye bedel olabilir. Fakat konuşmada kullanılacak görsel materyal, ilkelerine uygun olarak nitelikli bir şekilde hazırlanmazsa hem konuşmanın açıklayıcı gücü azalabilir hem de dinleyicinin ilgisi kaybolabilir. Örneğin bir hatip slayt hazırlarken tıka basa yazı dolu slaytlar serisi sunmak yerine her slaytı bir ana fikirle sınırlandırmalıdır. Şu tespit, her hatip için doğrudur: *“Hiçbir slayta sahip olmamak, kötü slaytlara sahip olmaktan iyidir.”*³⁶

Bir hatip muhatap kitlede etki yaratmak için onlarla yakın bağ kurabilecek yeterliklere sahip olması önemlidir. Bu yeterlikler kürsüde kendinden emin bir

³² M. A. Kılavuz, “Yetişkin Din Eğitimi Programlarının Planlanması”, *Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye’de Din Eğitiminin Sorunları Sempozyumu 26-27 Mayıs 2001* içinde (edt. Suat Cebeci), s. 108, s. 143; Mustafa Köylü, Yetişkinlik Dönemi Eğitimi ve Öğretiminin Genel Özellikleri, *Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye’de Din Eğitiminin Sorunları Sempozyumu 26-27 Mayıs 2001* içinde (edt. Suat Cebeci), 2006, s. 108.

³³ Korkmaz, “İlahiyat Fakültelerinin Yaygın Din Eğitimi Yeterlikleri: Eğitim-Öğretim Alanı”, 139.

³⁴ Korkmaz, “İlahiyat Fakültelerinin Yaygın Din Eğitimi Yeterlikleri: Eğitim-Öğretim Alanı”, 140.

³⁵ Buhârî “Ezân”, 62; Müslim, “Salât”, 186.

³⁶ Anderson, *Ted Konuşmaları Başvuru Rehberi*, s. 67-68.

şekilde durma, ara ara sıcak bir gülümseyişle desteklenen düzenli göz teması, ses tonunun düz ve robot gibi olmaması, vücut hareketlerinin doğal olması, vb.³⁷ Konuşma esnasında ses tonu ve vücut dilinin önemi yadsınamaz bir gerçektir. Eğer bir hatibin yaptığı konuşma (sözlü dil), doğru ve yerinde vücut dili (sözsüz dil) ile desteklenirse amacına daha etkili bir şekilde ulaşacaktır.

2.4. Kişisel Özellikler

Yukarıda söz konusu edilen üç alana ilişkin yeterliklerin düzeyi hitabet faaliyetlerinin niteliğini belirleyicidir. Dolayısıyla bir hatibin alan bilgisi, genel kültür ve eğitim-öğretim alanıyla ilgili yeterlik düzeyi hitabet faaliyetlerinin kalitesinde önemli olmakla beraber bunlar tek başına yeterli değildir. Bunların dışında din görevlilerinde olması gereken bir diğer yeterlik boyutu da '*kişisel özelliklere*' ilişkindir. Zira çok defa kişisel özellikler mesleki nitelikleri etkilemekte, hatta çok defa ondan önce gelmektedir.³⁸ Kişisel özellik kavramı, sınırları oldukça geniş bir alanı ihtiva etmektedir. Burada daha çok hatiplikle doğrudan alakalı olan ve hitabın etkililiğini birinci derecede etkileyen bazı özelliklerden bahsedilecektir.³⁹

Bir hatibin sahip olması gereken birçok kişisel özellik vardır. Bunlardan bazıları şu şekildedir: Doğal olma, sabırlı ve hoşgörülü olma, güvenilirlik, ihlas ve samimiyet. Ayrıca hatip iletişimi güçlendiren güler yüz, güzel söz söyleme, tevazu ve cömertlik gibi olumlu özelliklere sahip olmakla birlikte iletişime zarar veren bencillik, gurur, kibir, öfke, yalan gibi olumsuz özelliklerden de kaçınması gerekir. Bu minvalde "*salah olmadan ıslah olmaz, reşât olmadan irşat olmaz*" kaidesi gereği, toplumu ıslah etmek isteyen bir hatibin bu işe önce kendi yaralarını/olumsuz hasletlerini düzelterek başlaması çok önemlidir.⁴⁰

Din görevlileri hedef kitleye bir yandan sahih din anlayışı kazandırmaya çalışırken diğer yandan kişilik ve karakteriyle muhatap kitleyi etkileyebilmektedir. Bu nedenle hatiplerde bulunması gereken ahlaki niteliklerin en önemlisi, hatibin kal dili ile hal dili arasındaki tutarlılığıdır.⁴¹ Cemaat, din görevlilerinden söz ve davranışları bakımından model olmalarını beklemektedir. Cemaat, hatibin hutbe ve vaazlarda söyledikleri ile günlük yaşamlarındaki davranışlarının birbirine uyup uymadığına bakabilir. Kur'an-ı Kerim'de, sözüyle eylemleri birbirine uymayan kimseler uyarılır ve bu konuda İsrailoğullarına hitaben, "*Siz Kitab'ı (Tevrat'ı) okuyup durduğunuz hâlde, kendinizi unutup başkalarına iyiliği mi emrediyorsunuz?*"⁴² denilir. Buna göre hatipler, söyledikleriyle davranışları arasında bütünlük olan örnek şahsiyetler haline geldikleri oranda sözleri muhataplarında kalıcı etkide bulunacaktır. Örneğin bir hatibin vaaz, hutbe veya sohbetlerinde ana ve baba, eş ve evlat hakkının

³⁷ Anderson, *Ted Konuşmaları Başvuru Rehberi*, s. 67-68.

³⁸ Aydın, *Cumhuriyet Döneminde Din Eğitimi Öğretmeni Yetiştirme ve İstihdamı*, s. 28-29.

³⁹ Yiğit v.dğr., *Vaaz Kılavuzu*, s. 30-31.

⁴⁰ Yiğit v.dğr., *Vaaz Kılavuzu*, s. 30-31.

⁴¹ Yiğit v.dğr., *Vaaz Kılavuzu*, s. 30-31.

⁴² Bakara 2/44.

dinimizin öngördüğü en önemli haklardan olduğunu vurgulayıp ebeveyniyle küs olmaması veya herhangi bir yakınıyla cemaatin huzurunda kavga etmemesi gerekir. Bu sebeple bir hatibin “Niçin yapmadığınız şeyleri söyleyip duruyorsunuz?!”⁴³ ayet-i kerimesine göre hareket edebilmesi mühimdir.

Hitabın etkili ve verimli olabilmesi için hatibin samimi olması çok önemlidir. “Din samimiyettir”⁴⁴ hadisinde de kişinin Yüce Allah’a, O’nun kitaplarına, peygamberlerine, bütün müminlere karşı samimi ve özü sözü bir olması gerektiği belirtilmektedir. Hatibin samimi olması yapılan hitabın etkililiğini ve verimliliğini etkileyecektir. Samimiyetten uzak söz ve davranışlar muhatap kitle üzerinde yeterince etkili olmamaktadır.⁴⁵

Hatibin emin bir kişi olması mesajın muhataba etkili bir şekilde iletilmesini etkileyen bir diğer unsurdur. Hatibin güvenilirliğini tayinde en önemli kriter ise niyettir. Bu bağlamda hatibin niyeti, Allah rızasını kazanmak şeklinde olmalıdır. Ayrıca hatip ile muhatap kitle arasında etkili ve sağlıklı iletişimin kurulabilmesi, bu iki taraf arasında güvene dayalı sağlam bir bağın kurulabilmesine bağlıdır. Hz. Peygamber, bu hususta hatipler için en güzel örnektir. Henüz peygamberlik vazifesi verilmeden önce yaşadığı toplumda ona “Muhammedü’l-Emin” sıfatı verilmiştir.

Hitabet faaliyetleri esnasında doğru mesajların seçilerek yerine ulaştırılması sırasında, alıcı durumunda olan muhatapların, gönderilen bu mesajı nasıl anlayıp yorumlayabileceklerine dikkat edilmesi gerekir. Bu bağlamda hatibin, cemaati azarlayıcı, kırıcı ifadeler kullanarak muhatap kitleyi soğutmaması ve zihinlerde kuşku oluşturmaması önemlidir.

Hatibin yumuşak dilli, sevilen, cana yakın, sempatik, güler yüzlü biri olması hitabın etkili olması açısından gereklidir. Muhatap kitle sevip saydığı hatibin mesajını severek ve isteyerek kabul edilebilir, böylelikle muhatap kitle de istendik davranış değişikliği gerçekleşebilir.⁴⁶

Hatibin mesleğini severek, isteyerek ve gönüllü olarak yapması önemlidir. Zira hatibin yaptığı işten memnuniyet duyması, yani meslekî tükenmişlik yaşamaması din hizmetlerinin etkililiğine olumlu katkıda bulunacaktır. Mesleğini sevmeyerek yapan, görev ve sorumlulukları umurunda olmayan bir hatibin nitelikli hizmet yapması ve cemaat üzerinde kalıcı izler bırakması zordur. Hatip, yaptığı işi sıradan bir meslek gibi görmeden işinin manevi tarafını göz önünde bulundurarak sorumluluk bilinci ile davranan kişidir. Bu sorumlulukla insanları iyiliğe ve güzelliğe çağırmak için kendi fırsatını kendisi oluşturması, mesai mefhumu gözetmeden sadece Allah rızasını gözeterek çalışması önemlidir.⁴⁷

43 Saff 61/2.

44 Müslim, “İman”, 23; Ebu Dâvûd, “Edep”, 67.

45 Yiğit v.dğr., *Vaaz Kılavuzu*, s. 30-31.

46 Cebeci, “Din Eğitimi ve Din Hizmetlerinde İletişim”, s. 165.

47 Yiğit v.dğr., *Vaaz Kılavuzu*, s. 30-31.

Hatibin, mesleklerinin gereğini yerine getirirken “mesleki etiğe” dikkat etmesi ve bu hususta hiçbir dünyevi endişeye kapılmaması gerekir. Hatiplerin ek işlerle uğraşma, ilk fırsatta bu mesleği terk ederek başka meslek arayışında olma, paraya, hediyeye düşkünlük gösterme gibi mesleki etiğe uygun olmayan davranışlarda bulunmaması beklenir. Kur’an-ı Kerim’de bütün peygamberlerin yaptıkları hizmetlerin dünyevi karşılığıyla ilgili “*Davet ve tebliğime karşılık sizden herhangi bir ücret istemiyorum. Benim ücretim yalnız âlemlerin Rabbine aittir.*”⁴⁸ diye beklentilerini Allah’tan istediklerini ortaya koyan beyanlarda bulduklarını her daim hatırlamakta fayda vardır.

Hatip, toplumun her kesimine hizmet veren kişidir. Bu sebeple hitap ederken insanlar arasında ırk, dil, mezhep, vb. ayırım yapmaksızın herkesi kucaklayıcı bir tutum içerisinde olması önemlidir. Zira konuşmalarında ve sosyal ilişkilerinde ayırım yapmadan herkesle iyi ilişkiler içinde olması, bir hatipte bulunması gereken özelliklerden biridir. Çünkü toplum içerisinde farklı din anlayışlarına ve dünya görüşlerine sahip insanlar, konuşmasını dinledikleri hatibe saygı, sevgi ve güvenle bağlanmak, onlardan din adına bir şeyler öğrenmek isterler. Hatibin, güveni sarsacak söz ve tavırlardan uzak durması sayesinde verilmek istenen mesajlar muhatap kitle üzerinde daha etkili olabilir.⁴⁹

Hatip, empati becerisine sahip olmalıdır. Zira empati, farklı duygu ve düşünceleri, farklı kişileri daha iyi anlama imkânı verir. Bir hatip empati yapabilme becerisine sahip olduğu zaman her konuda kendini ötekinin yerine koyabilir. Böylece hatip sadece kendi din anlayışını ve dünya görüşünü paylaşanlarla değil, paylaşmayanlarla da iletişim kurabilir. Herkesin kendisi gibi inanması ve düşünmesinin mümkün olmadığını⁵⁰ bilerek ‘bir arada yaşayabilme’ kültürünün oluşmasına kılavuzluk edebilir.⁵¹

Hatibin dikkat etmesi gereken bir başka özellik de dış görünüşüdür. Dış görünüş, kişinin saygınlığı ve muhatap kitle tarafından daha çabuk kabul görmesi bakımından etkili olabilir. Bu nedenle hatibin hizmet sırasında ve sonrasında temiz ve sade bir kıyafet tercih etmesi, kişisel bakım ve temizliğe dikkat etmesi önemlidir.⁵² Hz. Mevlana’ya nispet edilen şu söz bu bağlamda oldukça önemlidir: “*İnsanlar kıyafetleriyle karşılanır, ilmiyle ağırlanır, ahlakıyla uğurlanır.*”

3. Sonuç

Bir hatibin konu (din) alanında yeterli bilgiye sahip olması son derece önemlidir. Ancak tek başına bu yeterli değildir. Aynı zamanda ondan, sahip olduğu dini bilgiyi güncel hayatla ilişkilendirebilmesi beklenir. Ancak böyle bir yaklaşımla dini bilgi muhatap kitlenin dünyasında işe yarar bir niteliğe kavuşabilir. Bunun için

⁴⁸ Bkz. Şuara, 26/109, 127, 145, 164, 180.

⁴⁹ Yiğit v.dğr., *Vaaz Kılavuzu*, s. 30-31.

⁵⁰ Bkz. Mâide 5/48; Nahl 16/93; Yunus 10/99; İsrâ 17/84.

⁵¹ Yiğit v.dğr., *Vaaz Kılavuzu*, s. 30-31.

⁵² Yiğit v.dğr., *Vaaz Kılavuzu*, s. 30-31; Çakan, *Dini Hitabet*, s. 130.

ayrıca hatibin geniş bir genel kültür bilgisine sahip olması elzemdir. Hatibin dünyada olup bitenleri takip etmesi, muhatap kitlenin yaşadığı hayatı, farklı dünya görüşlerini ve din anlayışlarını, içinde bulunduğu toplumun ahlaki, sosyal, kültürel, vb. durumunu iyi gözlemleyebilmesi ve buna uygun bir şekilde hitabet faaliyetlerini yerine getirebilmesi gerekir. Tüm bunlarla birlikte hatibin din alanıyla ilgili bilgileri kimlere, nerede, ne kadar, nasıl kazandıracığına ilişkin bilgi ve becerilere sahip olması ve ayrıca tüm bu görevleri yerine getirirken kişilik ve karakter konusunda tutarlı bir yol izlemesi son derece önemlidir.

Kaynakça

- Akyürek, Süleyman, "Kur'an Kursu Öğreticisinin Mesleki Yeterlilikleri", *E.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18 (2005), 175-192.
- Anderson, Chris J. Anderson, *Ted Konuşmaları Başvuru Rehberi*, İstanbul: Ceo Plus, 2016.
- Aşıkoğlu, Nevzat, "Vaizlerde Aranacak Temel Yeterlilikler Üzerine", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 8/2 (2004), 17-24.
- Aydın, M.Şevki, *Cumhuriyet Döneminde Din Eğitimi Öğretmeni Yetiştirme ve İstihdamı*, 3. Baskı, İstanbul: DEM Yayınları, 2016.
- Başar, Hüseyin, *Eğitim Denetçisi*, Ankara: Pegema Yayınları, 1995.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl, *Şahîhü'l-Buhârî*, Kâhire: Dârü'l-hadîs, 2011.
- Cebeci, Suat, *Din Eğitimi Bilimi ve Türkiye'de Din Eğitimi*, Ankara: Akçağ Yayınları, 1996.
- Cebeci, Suat, "Din Eğitimi ve Din Hizmetlerinde İletişim", *Din Eğitimi ve Din Hizmetlerinde Rehberlik*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2010.
- Çakan, İsmail Lütfi, *Dini Hitabet*, İstanbul: MÜİF Yayınları, 2016.
- Ebû Dâvûd, Süleyman b. el-Eşas es-Sicistânî, *es-Sünen*, İstanbul: Dâru Sahnûn/ Çağrı Yayınları, 1413/1997, I-V.
- Erden, Münire, *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*, Ankara: Alkım Yayınları, 1998.
- Kılavuz, M. Akif, "Yetişkin Din Eğitimi Programlarının Planlanması", *Yetişkinlik Dönemi Eğitimi ve Problemler-Tartışmalı İlmi Toplantı- İstanbul, 16-17 Nisan 2005* içinde, İstanbul: Ensar Neşriyat, 2006, 125-148.
- Korkmaz, Mehmet, "İlahiyat Fakültelerinin Yaygın Din Eğitimi Yeterlilikleri: Eğitim-Öğretim Alanı", *Değerler Eğitimi Dergisi*, 10/24 (2012): 127-46.
- Köylü, Mustafa, "Yetişkinlik Dönemi Eğitimi ve Öğretiminin Genel Özellikleri", *Yetişkinlik Dönemi Eğitimi ve Problemler-Tartışmalı İlmi Toplantı- İstanbul, 16-17 Nisan 2005* içinde, İstanbul: Ensar Neşriyat, 2006, 85-112.
- Müslim, Ebü'l- Hüseyin Müslim b. el -Haccâc, *Şahîhü Müslim*, Beyrût: Dârü'l-kütübî'l-ilmîyye, 2011.
- Öztürk, Şükrü. "Din Hizmetlerinde Diyanet İşleri Başkanlığının Görevleri ve Sorunları", *Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye'de Din Eğitiminin Sorunları Sempozyumu, 26-27 Mayıs 2001* içinde (edt. Suat Cebeci), Adapazarı: Değişim Yayınları, 2002, 28-44.
- Yılmaz, Hüseyin, *Dini Hitabet*, Sivas: Asitan Kitap, 2016.
- Yiğit, Y., D. Aygün, A. Çekin, A. Han, H. Küçük, ve A. Süneci, *Vaaz Kılavuzu*, Ankara: DİB Yayınları, 2012.